

A BÜKKALJA NŐI NÉPVISELETE

FÜGEDI MÁRTA

A matyóság viseletéről sokat tudunk, Györffy István monográfiában foglalta össze a népművészetéről híressé vált népcsoport viseletének jellegzetességeit. Ez a látványos viselet természetesen hatással volt a környékbeli falvak lakosságának öltözetére is. Nemcsak az új divatot, a díszítéseket vették át a kövesdiektől, hanem sok öltözetdarabot is a kövesdi vásárrban vagy mesterembereknél szereztek be a környékbeliek.

A Hór-völgyébe települt bükkalji falvak is viszonylag sokáig megőrizték a népviseletet, egyes viseletdarabjaik pedig valóban jellegzetesnek, egyedinek tarthatók. A Bükkalja népviseletének érdekessége, hogy alakulásában kétféle hatás mutatható ki. Egyrészt a matyó, másrészt viszont az Eger környéki jellegzetes palóc viselet részletei, egyes darabjai ötvöződnek a vizsgált falvak viseletében. Mezőkövesd mellett Eger volt a másik jelentős vásározó helyük, egyes viseletdarabok beszerzésének a központja.

A Hór-völgyi falvak mellett a közeli dél-borsodi települések (Ostoros, Borsodszirák, Szihalom) viseletében is sok hasonlóságot találunk, mindezek alapján a Bükkalja falvainak viselete egy nagyobb táji egységbe is beleilleszkedik.

Recens-gyűjtéseket Tardon, Bogácson, Szomolyán, Bükkzsércen, Cserépfaluban és Szentistvánon végeztem, amellelt felhasználtam a Néprajzi Múzeum és a miskolci Herman Ottó Múzeum adattárában található kéziratos gyűjtéseket, áttekinttem a Néprajzi Múzeum, a Déri Gyűjtemény és a Herman Ottó Múzeum erről a területről gyűjtött anyagát, és alapvető volt az a több száz viseletfotó, amely a századfordulótól az 1950-es évekig örökíti meg a vizsgált terület viseletét.¹

A lányok hajviselete a század elején a Bükkalján is hasonló volt, mint Mezőkövesden.² A haj első része két választékkal fültől fülig és középen volt elválasztva, három vagy öt ágba fonva, majd a hátsó hajjal összefonva. Ezt a hajviseletet a tardiak *kacsának* nevezték. A fonat végig szalaggal, pántlikával volt beborítva. A fejtetőn, ahol megindult a fonás, valamint a fonat alján is széles pántlika volt bokorra kötve, vége rézrojtal díszítve.

1. A Néprajzi Múzeum és a miskolci Herman Ottó Múzeum fotógyűjteményéből válogatott felvételeket a helyszínen gyűjtött régi képek egészítették ki, melyeknek magyarázatát, leírását a helyszínen rögzítettem.

2. U. Kerékgyártó A., 1937. 25.

1. kép Borsodsziráki lányok ünnepi viseletben, 1894. Hajuk széles pántlikával és bokorra kötött széles pántlikával díszítve. Viseletük pruszlik-ingvállas, nyakukban fodor, galáris és bársonypánt. Kezükbén singolt szélű zsebkendőt, imakönyvet, virágot és rozsmaringot tartanak. Jankó János felv. Néprajzi Múzeum, ltsz. 299.

2. kép. Tardi gyerekek, 1906. A kislány haja koszorúba fonva, fejtetőn szőrszalaggal megkötve. Kádrít (nyakfodor), testállót és kékfestő kötényt visel. Kóris Kálmán felv. Herman Ottó Múzeum, ltsz.: 1615.

A századfordulón Jankó János ilyet fényképezett Borsodszirákon is (1. kép). Több faluban emlékeztek rá, hogy ez olyan kemény, szoros fonással készült, hogy a vége visszahajlott, a fonatot vissza is kötötték a haj tövéhez, a pántlika így teljesen eltakarta azt.

A kacsát a 20-as évektől a *koszorúba* font haj divatja szorította ki, melyet városiasabbnak tartottak. A lányok homlokközéptől kiinduló végigfutó választékkal két részre osztották a hajukat, kétoldalt fülig simítva fül mögött kétoldalt lapos rozsmaringóba fonták. A két fonatot hátravezetve a tarkó fölött keresztelték, kétoldalról a fejtetőre hozták, és végébe kötött madzaggal megkötötték. A kislányok haját, mihelyt a hossza megengedte, már így fésülték, és a fejtetőn tüdőszín szőrszalaggal kötötték bokorra (2. kép). Akinek túl hosszú és sűrű volt a hajfonata, annak elkapartak a végéből, hogy ne legyen nagy vastag fonat a feje tetején. A haját az asztalra kiterítve a kés fonákával kaparták meg a végét, hogy fokozatosan elvékonyodjon. Amikor a lány az iskolát elhagyta, bársonyszalaggal kötötték le a koszorúba font haját. Az ujjnyi széles, zölddel szegett fekete bársonypántot díszes kapoccsal rögzítették a tarkón. Erre a vattás rékli kövel díszített kapcsát használták. Tardon a fekete bársonypánt alá még tüdőszín recét is gépeltek. A bársony hajpánt a Bükkalján általánosan használatos volt a század elejétől, legtovább Tardon maradt divatban, ahol a 40-es években is hordták még a lányok

a koszorúba font hajhoz (3. kép). Ezt a homlokpántot már a századfordulón is emlegették a viseletleírások a Heves megyei, Eger környéki palóc viselet jellegzetességéeként.³

Az asszonyok is viseltek a homloknál kétfelé választott és fültől hátrafelé font hajat a főkötők változatai alatt. A főkötő formájához igazodva a hajat előrehúzza, a fület is eltakarva fonták be. A fiatal menyecskéket megillető díszes főkötők között a kontyra helyezett toknak többféle változatát viselték a bükkalji falvakban a század első évtizedeiben. Mezőkövesden *féketőnek*, Szentistvánon *sutának* nevezik ezeket a tokból alakított díszes fejdíszeket.⁴ A *rezes tok* Tardon viszonylag hamar kiment divatból, csak a század elején viselték. A keménypapír, ragyogóval borított kúpforma tokot a kontyra húzták, körül kis párkánya volt, rózsás pántlikával behúzza, alul a pántlika nagy bokorra kötve,

3. kép. Tardi lányok és menyecskék a búcsúban, 1937. A lányok haja koszorúba font, bársonypánttal díszítve. Ráncoskát és szöttes kötőt viselnek, nyakukban kádri és galáris. A menyecskéken bunkós kendő, rövid vendégujjas, ill. hosszú ujjú ráncoska és kétoldalú szöttes kötő. Sádó Andor felv., Herman Ottó Múzeum, ltsz. 17015.

3. Vö: Malonyai D., 1922. 97. és Benkóczy E., 1909. 104.

4. Vö: U. Kerégyártó A., 1937. 27. és Györfly I., 1956. 61.

5. Gönyei S., 1924. kéziratos gyűjtése a Néprajzi Múzeum Adattárában (továbbiakban: EA), ltsz. 5360. 201.

4. kép. Tardi lányok, 1907. Fejükön bokorra kötött pántlikával díszített rezes tok, egyikükön testálló, kezében bunkós keszkenő, a másik ingvállat visel, pántlikával megkötött rojtos vállkendővel, kezében horgolt csipkés zsebkendő. Mindkettőn lefelé végű szőttes kötő. Kóris Kálmán felv.. Herman Ottó Múzeum, ltsz. 1613.

5. kép. Bogácsi menyecske rezes kontyban, színes selyemmel hímzett barna ködmönben (rekonstrukció). Ébner Sándor felv., 1929. Néprajzi Múzeum, ltsz. 61612.

hátral 4 szál pántlika csüngött le, végén rézrojttal. A tok tetejét is bokorra kötött pántlika fedte (4. kép). Ilyen kúp formájú tokot viseltek emlékezet szerint Szomolyán és máshol is. Bogácson a tokból alakított főkötőnek többféle érdekes változata volt, melyet Gönyei Sándor már a 20-as években végzett gyűjtése során kiemelt.⁵ Legrégőbbi a kis kerek rezes tok vagy *kerekkonty*, (5. kép) mely még valóban csak a fejtetőre tekert kontyot fedte be. Itt is viseltek hegyesebb, kúpos formájú tokot, legjellegzetesebb azonban a szegletessé formálódott ún. *lapátos kony* (6. kép), amely dobozszerű formájával már homloktól takarta a fejtetőt. Ennek a sajátos alakú merevített főkötőnek jellegzetes a díszítése is. Alul régebben keskeny, később 2–3 ujjnyi szélességben fehér singolás díszítette, ezután következett a köznapi karton-, unnepre selyemkendő rádolgozása.

Az ilyenfajta merevített főkötőt a Bükkalja más falvaiban és a környékbeli településeken is hordták, század eleji családi képeken füzesabonyi, ostorosi és Eger környéki menyecskek is viselik, laposabb, dobozforma, vagy kúposabb, magas és kerek változatokban. Szélét mindig singolás, csipke, olykor gyöngyözés díszítette. Alatta a haját mindig középen elválasztva a füle húzva viselték. Külön kell említeni a cserépfalusi menyecskefejdísz, a *fejkötőt*, melyet a fiatalasszony csak rövid ideig, általában az első

6. kép. Bogácsi menyecske lapátkonttyal, hímzett kézelős gyolcs ingvállban, bársonnyal szegett zárt nyakú mellesben. Ébner Sándor felv., 1929. Néprajzi Múzeum, ltsz. 61595.

7. kép. Novaji asszony a lakodalomban, 1937. Fején főkötőre kötött fejkendő, ingvállas-vállkendős viseletben. Bakó Ferenc felv., Dobó István Vármúzeum, ltsz. 2325.

gyermek megszületéséig viselt. Ezt művirágok, csipkefodor, gyöngyözés, selyemszalag díszítette, érdekessége a hosszan lelógó fekete fátyol. A cserépfalusiak a fejkötőt Miskolcon, Egerben, Gyöngyösön csináltatták *masamódnál*, de megvették egymását is, hiszen mindenki csak keveset hordta ezt a fejdíszet.⁶

Mint a szomszéd palóc területen, a Bükkalja falvaiban is neveztek *menyecskének* a kikötött kendőt⁷ (17. kép). Köznapra karton-, ünnepre delin-, kasmirkendőket hordtak *hátrakötőnek*, *kikötőnek*. Bármilyen ünnepre viselheték a fiatalasszonyok, de misére nem illett ebben menni. Templomba előrekötött kendőt borítanak rá, melynek ez jellegzetes szögletes formát kölcsönöz (7. kép). Az előrekötött ünnepi kendő általában selyem vagy bársony volt, melyek legtöbbször a lakodalomban kapta ajándékba a fiatalasszony.⁸ A fiatalok hosszú, díszes rojtos fejkendőt is viseltek, a rojt hossza azonban a korrallal együtt rövidült. A fejkendő alá fehér kikeményített gyolcskendőt hajtottak, szélén keskeny singolás volt. Egyszerre kötötték fel a két kendőt, az alsó singolt széle a

6. Gáborján A. gyűjtése, 1951. EA 5942.

7. Vö: Flórián M., 1966. 45., de *menyecske* a kikötött kasmirkendő neve pl. a gömri barkóknál is.

8. Ez gyakran 40–50 db kendő is volt, mely az asszonyokat egész életükön szinte végigkísérte.

8. kép. Tardi kislány téli ünnepi viselete, 1933. Fején rojtos selymekendő, alatta homlokra húzott fehér gyolcskendő. Festőkarton testállást és selyemmel himzett kötőt visel, visszájára fordítva. Kezében csipkés szellű zsebkendő, virág és olvasó. Leszih Olga felv., Herman Ottó Múzeum, ltsz. 1696.

9. kép. Tardi menyecske nyári ünnepi viselete, 1938. Fején bunkós kendő, vendégujjas gyolcs ingvállat, rojttal és pántlikával díszített dakut, selyemmel kivarrt templomi surcot visel, nyakában kádri és galáris. Saád Andor felv., Herman Ottó Múzeum, ltsz. 1565.

homloknál kicsit kilátszott. A keményített gyolcskendő még jobban kitartotta a fejkendőt, és jellegzetes szögletes formát adott.

A Bükkalján is íratlan törvényei voltak annak, hogy melyik korosztálynak milyen szint illet viselni. A fiatal menyecskék kendője piros volt, majd 30–35 éves korig a bordó illett, ezután a barnazöld és kávészínű, végül a fekete következett.⁹

A kikötött kendőből alakult fejviselet szép példája a tardi *bunkós kendő* (9. kép). Elnevezése onnan ered, hogy a piros *pipi karton* kendőt berlinergyapjúval rojtozták körbedúsan, s a rojtot galáriszemeken fűzik át, ettől még díszesebb és tömörebb lett. A bunkó készítéséhez a legtöbb tardi asszony maga is értett, de voltak, akik ezzel foglalkoztak és pénzért csinálták. A kendő felkötési módja a következő: legalulra, a kontyra féketőt kötnek, ez piros kartonból készült, egyszerű, díszítetlen. Homlok- és hátlapból áll, szabása hasonlít a régi szőrhímzéses vászon főkötőkhöz.¹⁰ Aljába korc van húzva, ezt a konty alatt hátul a tarkón húzzák össze. Ezután a *kecellő* következik, ami gyolcs homlokpánt, hátul

9. Vö: Gáborján A. gyűjtése, 1950. Herman Ottó Múzeum Néprajzi Adattára (továbbiakban: HOM.NA.) ltsz. 1290. és Csilléry K. gyűjtése, 1952. HOM.NA. 1710.

10. Vö: Györffy I., 1956. 77. és U. Kerékgyártó A., 1937. 27.

perlivel megkötve. Szélén keskeny singolás van, ami a homlok felett majd a kendő alól kilátszik, kétoldalt még keskeny pántlikával díszítik, mely a kikötött kendő alól majd szintén kilátszik. Erre kötik az *alsó kendőt*, ez is pipi karton, zöld berlinerrojttal. Kicsit homlokba húzzák, majd kétoldalt a halántékon hátrafelé kicsit megcsavarják, így kötik meg a két végét a tarkó fölött. Az alsó kendőre is kötnek egy keskeny singolást, amely a felső kendő alól csak a homloknál látszik majd ki. Végül a *felső kendő* következik, ez is piros pipi karton, tüdőszín bunkós berlinerrojt díszíti. A felsőhöz hasonló módon kötik ki, alóla kilátszik a kecellő és a singolás. Ezt a jellegzetes fejviseletet a század első évtizedeitől hordták Tardon, megkötése azonban kezdetben lazább, természetesebb volt, a különböző részeket azonban idővel összszefércelték, és a többrészes fejkötőt egyszerre vették fel és le. Ha valaki gyászolt, felső kendőnek feketét kötöttek kék rojtjal. Az alsó kendő rojtja pedig sötétebb zöld volt. Akinek mély gyásza volt, annak azonban fekete volt alsó-felső kendője és a rojtja is.

A fehér ruhák közül a Bükkalján a mellévarrott ing tekinthető általánosabbnak és elterjedtebbnek, éppúgy, mint a szomszédos palóc területeken.¹¹ Az ujjasok elterjedése mellett az ingvállak is sokáig viseletben maradtak, nemcsak alsóruhaként, hanem díszesebb változatai pruszlikkal viselve az ünneplő viselet részeként is. A vizsgált falvak közül elsősorban Bogácson, Tardon és Szomolyán volt elterjedt az ünneplő ingváll. A kislányok iskoláskorukig még hosszú gyolcs- vagy vászoninget viseltek, általában az iskoláskor után kaptak csak rövid derekú inget és külön pendelyt.¹² A köznapra viselt ingek tiszta kendervászonból, vagy később félpamutos vászonból készültek. A vászoning kemény, könnyen feltöri a testet, ezért oly módon puhították, hogy az inget vízbe mártva kitették a fagyra. A század elején nyáron még hordták a vászoningeket önmagában felsőruhaként is, erről korabeli fényképek is tanúskodnak. Az ingváll ráncolt ujjá ekkor még nem volt nagyon bő, a dúsan húzott csak a 30-as években terjedt el, a gyolcs és más finomabb gyári anyagok általános alkalmazásával.

Szokás volt, hogy az ingvállak törzsrészét gyakran olcsóbb, durvább anyagból készítették, hiszen a pruszlik alatt úgy sem látszott, díszesebb anyagból, pamutos

10. kép. Tardi lány nyári ünnepi öltözete, 1938. Haja koszorúba fonva, rövid ujjú delin ráncoskáját hátul brossal a kádrira tűzött „kutya” (se-lyemrojtos pántlika) díszíti. Saád Andor felv., Herman Ottó Múzeum, ltsz. 1701.

11. Vö: Fél E., 1952. 12.

12. Vö: Fél E.—Dajaszáznéné Dietz V., 1952. és Fügedi M., 1978.

11. kép. Esküvői kép Cserépfaluból a század elejéről. A menyasszonyon fekete „lagmidres” fehér, fodros ruha, brossal, pántlikákkal díszítve, nyakán „fojtó”. Fügedi Márta gyűjtése, Herman Ottó Múzeum, ltsz. 79.91.3.

12. kép. Szomolyai koszorúslány, 1907. Ingvállának ujjá széles pántlikával díszített, nyakán szoros galáris, rézrojtos szalag és nyakfodor, derekán pántlika, kezében horgolt zsebkeendő. Kóris Kálmán felv., Herman Ottó Múzeum, ltsz. 18588.

vászonból, gyolcsból, majd finom fátolszerű díszes anyagokból pedig csak a két ujját varrták. A vászoningvállak ujjá kézelőben végződött. A kézelőket változatos mintájú keresztzemes hímzés díszítette, mely elsősorban Tardon volt elterjedt. Szabadrajzú és szálszámolásos laposöltéses hímzéssel is díszítettek kézelőket, a legjellegzetesebbeket Bogácson és Szomolyán készítették¹³ (6. kép). Külön pántra előre elkészítve kötötték fel a kézelőket a fodros ujjú ráncolt ingujjakra. Elsősorban a fiatalok viselték a nagyon bő, apró ráncba szedett, fátolszerű anyagból készült ingvállakat, ahol a bő ujjakat többsoros singolt fodor szegi. Ezeket az ingvállakat gyakran egy szűkebb ujjú vászoningre vették rá, hogy az alsó bélelje és jobban kitartsa az áttetsző ujjakat (9. kép).

Mezőkövesden *kutyának* nevezték azokat a bokorra kötött díszes rózsás pántlikákat, melyet az ingvállak ujjára kötöttek.¹⁴ Ilyen szalagot a bükkaljai falvakban is használtak ugyan, de az ingujjakra inkább kézelőt kötöttek, a kutyát pedig önálló szalagcsokorként használták. A hajfonatra, majd az ünneplő ujjasokra, elsősorban a ráncoskára, illetve a nyakba kötött fodorra tűzték. A kutyát díszes brossal rögzítették,

13. Fügedi M., 1978.

14. Vö: Györffy I., 1956. 82.

13. kép. Bogácsi menyecskék és lány a lakodalomban, 1938. Saád Andor felv., Herman Ottó Múzeum, ltsz. 538.

alját rézrojt vagy díszesen kötött selyemrojt díszítette (10. kép). A tardiaknál a lányoknak 2, a menyecskéknek 4 kutya lógott le a hátán. A szalagok, pántlikák önálló ruhadíszként való használata egyébként is elterjedt volt a század elejétől. A lányok a nyakukba is kötöttek szalagot, ami hátul bokorra kötve hosszan lelógott, a derekukig. A szoknya fölé a derekukra kötött pántlika viszont a szoknya aljáig ért, hátul és elől a kötő felett is viseltek ilyet. Század eleji esküvői felvételeken gyakori, hogy a menyasszony ruhája pántlikákkal van feldíszítve, kiscsokorra kötve feltűzve és hosszan lelógó változatban is (11. kép).

A 19. század végén kivirágzó viseleteken többfelé divatba jött a nyakba kapcsolt fehér fodor. A kalocsai lányok, asszonyoknál neve *krézli*, keményített, sűrűn rakott.¹⁵ Ajakon a húzott singolt gallért *mizlinek* nevezik,¹⁶ palóc területen és többfelé használták ezt a singolt díszet, egyes falvakban a menyecskék a vállkendőre kihajtva viseltek ilyet. A század elejétől a Bükkalja falvaiban is viselték ezt a nyakdíszet a fiatalabbak (vö: 3, 9, 12. kép). A slingelt fodrot Tardon *kádrinak* nevezték, itt őrződött meg legtovább a viseletben. Emlékezet szerint régen még maguknak horgolták meg, azután jött divatba a slingelés. Bükkzsércen háromsoros fodrot is hordtak. A nyakba való fodrot nemcsak az

15. Néprajzi Lexikon II. 736.

16. Flórián M., 1980. 12.

14. kép. Bogácsi lány gyapjával hímzett festő mellelben. Ébner Sándor felv., 1929. Néprajzi Múzeum, ltsz. 61604.

gyakran színes volt és szabálytalanabb formájú gyöngyök is voltak benne (13. kép). Felette gyakran a szoros galárist is viselték, a 30-as évektől azonban már inkább a csüngőt és láncot, medált hordták. A gyöngygalárist templomba vagy mulatságra vették fel, „valahová menni” inkább a kőgaláris való. A fiatalok régebben még az otthoni munkához is viselték, tehát a köznapi öltözetnek is kelléke volt.

A 20-as évektől terjedt el a láncon vagy szalagon viselt medál divatja, ezt sokszor a galárisal együtt is hordták a nyakban. Viseltek a nyakba kötött fekete bársonyszalagot is, olykor medállal, de magában is. Az 1920-as években gyakran a menyasszonyi ruhához is kötöttek nyakukba bársonyszalagot (11. kép). A dísz „fojtó” elnevezésére már csak néhány idős asszony emlékszik.¹⁷

A Bükkalján az ingvállas-pruszlíkos viselet Tardon, Bogácson és Szomolyán volt a legjellemzőbb. A pruszlíknak, mellesnek két változatát viselték: az egyik derékig érő, rövid, eleje mélyebben kivágott. Ezt a fajtát gyakran gyapjú- vagy selyemhímzés díszítette (14. kép). Bogácsról, Szomolyáról, Cserépfaluból ismerünk ilyen kislajbikat, pruszlíkokat, melyek barchenttal bélelt festőből készültek, piros bőrrel cakkosan körbeszegve, eleje és háta gazdagon hímezve. A Néprajzi Múzeumban az ilyen pruszlíkok vállon gombolós változata is megtalálható Bogácsról. Ezeknek a kislajbiknak a mintája feltételezhetően a palóc bőrmelles, a *cucaj* lehetett, ugyanis emlékeznek még arra, hogy barnára festett báránybőrből készült ez a hímzett, piros irhával szegett kis melles. (2 ilyen darabot őriz is a múzeum.) Ennek hatására készülhettek bélelt festőből a pruszlíkok, sőt a bőrszegést

ingvállas-pruszlíkos viselethez hordták, hanem a különböző blúzféle ujjasak elterjedése után azokhoz is viselték. Előfordult, hogy hozzávarrták a vizitke, ráncoska nyakához. Amikor a 30-as évektől divatba jött a bross, akkor azt is rátűzték a fodorra elöl. A nyakba való fodrot a század elején nemcsak a lányok, asszonyok hordták, hanem már a gyerekek is, még a kisfiúnak is a nyakába kötötték a zubony fölé (vö.: 2, 17. kép). Egyes falvakban ez a fodor csak enyhén húzott volt, másfelé azonban dúsabb, sőt rakott és keményen álló.

A slingelt fodor mellett mindig többsoros nyakra való galárist viseltek, szorosan a nyakhoz simulót. Már a kislányok is hordtak néhány sorosat, az eladó lányoknak, menyecskéknek sokszor 10 soros is volt, az idősebb asszonyok pedig ismét kevesebbet viseltek, majd 35–40 éves kortól elhagyták. Csüngőnek a lazább, hosszabb gyöngysort neveztek, ez

17. Vö: Kresz M., 1956. 147.

15. kép. Szentistváni menyecske és lányok mideres ráncikában, 1930.
Györffy István felv., Herman Ottó Múzeum, ltsz. 1427.

olykor már szövet, „bécsi piros” pótolja. A színes gyapjú- vagy szűcsselyemhímzés elhelyezése is a melles szabásvonalához igazodik, s a palóc cucajokéval rokon.¹⁸

A másik fajta női pruszlik zárt nyakú, deréktől pedig fodros. Ezt Bogácson *kispruszlik*nek, Tardon pedig *dakunak* nevezik, és ezekben a falvakban a kivágott, rövidebb derekú pruszlik helyett ez az általános (vö: 6, 9, 12. kép).¹⁹ A dakut Tardon jellegzetesen díszítik, selyem vagy rézrojtval, ragyogóval, csipkével, esetleg flitteres dísszel, mindez hátul a szabásvonalat hangsúlyozza, a daku elején pedig ívesen vagy szögletesen fut körbe, hátul a nyaknál háromszögben átvezetve. Tardon nagyon kedvelték a tüdőszín szőrszalagot, a daku karöltőjére is ezt varrták fodrosra hajtogatva. Bogácson és Szomolyán ezeket a zárt nyakú pruszlikokat szívesen díszítették körben bársonyszegéssel és sujtással, zárt nyakát pedig olykor kicakkozták. Hátát gyakran a szabásvonalat hangsúlyozó, ahhoz igazodó színes gépi varrás díszíti. Különösen Bogácsról ismerjük ennek szép változatait. A daku, pruszlik általában sötétebb színű anyagból készült, köznapi kartonból, ünnepre selyemből, purgamentből, sőt selyembrokátból és bársonyból is. Tardon, Szomolyán és Bogácson is a 30-as évekig ingvállban és fekete egyvirágú díszes dakuban esküdött a menyasszony.

A női blúzféléknek sokféle változatát viselték a Bükkalján, már a század elejétől. Ezek elnevezése azonban szinte falvanként és nemzedékenként változott. Ismerték és viselték a réklit, testállót, szállikát, ráncikát-ráncoskát, vizitkét, lipitkét, pitart, lityát, mindezeket azonban ma már nehéz egyértelműen megkülönböztetni egymástól. Egyik legrégebbinek azt az egyszerű szabású, alig díszített ujjast tarthatjuk, amit a tardiak *testállásnak* neveznek (vö: 2, 4, 8. kép). Ez zárt nyakú, gallértalan, deréknál laza, egyenes vonalú. Derékánál két vagy három sorban enyhén húzott fodor díszíti. A század elején volt

18. Vö: Kresz M., 1977.

19. Vö: Fél E., 1952. 16. -- a magyar paraszti viseletben régebbinek az előző típus tekinthető.

16. kép. Szomolyai asszonyok és kisleány, 1907. A fiatalabban a pruszlakra kötött keskeny fehér vállkendő és szőttés kötő, a másikon a főkötőre kötött fehér fejkendő és testállásra kötött rojtos vállkendő, festősurccal. Kőrös Kálmán felv., Herman Ottó Múzeum, ltsz. 18587.

17. kép. Cserépfalusi család. Az asszonyon méderes vizitke, fején menyecske-re kötött kendő. A kisleány haja koszorúba kötve, ruhája pántlikákkal és nyakfodorral díszített. Nyakfodrot visel a kisleány is a „zubbony” fölött. Fügedi Márta gyűjtése, Herman Ottó Múzeum, ltsz. 79.91.8.

divatban, nemcsak Tardon, hanem más falvakban is viselték, elsősorban kartonból, festőből.

A vizitkét elsősorban Bükkzsércen emlegették, de olykor a testállóval azonosítva. Az 1920-as évekből emlékeznek bal vállán és oldalt gombolódó vizitkére is, melyet begyes vizitkének hívtak. Elejét fodor, rajta csipke díszítette, elején-hátán legépelt rakások voltak. A hátul deréknál felálló fodrosra szabott ujjast is neveztek vizitkének vagy réklinek. Szőrös rékli vagy vizitke a neve a sötét posztóból készült, hímzett majd sujtással díszített bélelt ujjasnak is, amely Szentistvánon volt a legjellegzetesebb.

A szállikát elsősorban Cserépfaluban és Noszvajon viselték, alja fodros, de dereka kurtább, mint a vizitkéé. A pitar nevezetű ujjas is bő volt, és szintén fodros.

Hátszabásáról háromhátunak nevezik Tardon azt a karcsúsított ujjast, melynek három részből szabott hátához a derekán fodros toldás csatlakozott, s ez alábélelve fodrosan felállott. Nyáron béleletlen, hidegben vattázott változatát viselték.

A legjellegzetesebb ujjas a ráncoska, a 30-as években jött divatba, leginkább Tardon hordták (3, 10. kép). Van ujjas és ingvállas, vagy rövid húzott ujjú változata is. A ráncoska derékban szűk, testhezálló, fodorral toldott. Nyaka zárt, gallértalan, a nyakkivágás ívével párhuzamosan a mellén pántlika fut körbe, emellett rakott fodor, melynek szélét csipke díszíti, de gyakori a selyemrojt is. A derék alatti rakott fodrot is csipke szegélyezi. Ezt nagyfodornak, a nyaknál levőt pedig kisleányfodornak nevezik. Elején-hátán deréknál kétoldalt

a ráncoskát 5–5 soros függőleges szegőzés karcsúsítja, amit a tardiak ráncnak neveznek. Pipi kartonból, selyemből és brokátból varrták leggyakrabban. Az ingvallas ráncoska alá még szűkujjú ingvállat vagy vendégujjat vettek fel. A keresztzemes hímzéssel, rózsás pántlikával, singolt cakkal díszített ujj kilátszik az ingváll fodrai alól. Ez a viselet megegyezik a kövesdiekével, ahol a fellőkös ujjú litya alá ugyancsak vendégujjat húztak. A szentistváni ráncoska szabásában, díszítésében nagyon hasonlít a tardihoz, de alapanyaga általában világosabb, gyakran fehér, és díszítésében is a pasztellszínek dominálnak. A deréknál levő fodor alá itt gyakran vendégfodrot is tettek, hogy jobban kiálljon (15. kép).²⁰

A *vattás rékli* vagy *bandzsúr* az ujjasoknak bélelt, vattázott téli változata volt, gyakran gazdag sujtás díszítette, hátulja alul fodros, farokra szökik, elől pedig színes fejjel, kövel ellátott díszes kapcsok fogják össze. Értékes, ünneplő ruhadarab, inkább a század első évtizedeiben viselték.²¹

Városi hatásra terjedt el a népviseletben az ujjasokhoz viselt különálló széles öv használata, a derék hangsúlyozására. Majdnem minden bükkalji településen viselték a század első harmadában, de jellegzetes, a viselet megjelenését is befolyásoló divatja elsősorban Cserépfalun és Bükkzsércen volt.²² Olykor a ruha anyagából, vagy elütő színű textíliából varrták, de legdivatosabb a nagycsatú széles lakköv volt. Neve általánosan *míder*, de Szentistvánon *karcsitónak* mondták inkább. Század eleji felvételeken gyakori a fekete *lagmíderes* menyasszonyi ruha (11. kép).

A vállkendő legáltalánosabb az ingvallas-pruszlíkos öltözetnél volt, de ujjasok fölé is viselték. A század első éveiben készült bogácsi, szomolyai, szihalmi képeken a pruszlík felett szinte mindig vállkendőt, „mellykendőt” látunk, jellegzetesen keskenyre összehajtva (16. kép). A köznap használt kendők kartonból, klottból, festőből készültek, az ünnepi pedig berliner rojtos kásmír vagy selyem rojtos selyem volt. A vattás rékli alá is berliner rojtos kendőt kötöttek oly módon, hogy rojtja kilátszon. Bükkzsércen az öregek még emlékeznek az ünnepen viselt fehér singolt vállkendőre is, melyet Felsőtárkányban készítettek.²³ Kislányoknak a fejkendőt is a vállára kötötték, esetleg pántlikával meghosszabbítva a sarkát. Télen berliner- és posztókendőt viseltek; mint másfelé, ezek itt is sokáig viseletben maradtak. A berlinerkendőt még az új divatú ünneplő kabátok fölé is felkötötték. A posztókendőt *inségkendőnek* is nevezték, mert a szegényebbek, akiknek nem volt berlinerkendőjük, ebben mentek a templomba is.

A szoknya alá legalulra a *pendely* került. Általában vászon volt, az ünnepi fél vagy egész pamutos, a gyolcsból készült pedig ritka volt, esetleg csak táncolni vették fel, hogy ha forognak a táncnál, ne a vászon látsszon ki. A pendely 2 egész szél vászonzól készült, a harmadik szél pedig kétoldalt van betoldva.²⁴ Köznap kevesebb, ünnepre több alsószoknyát hordtak, 6–12-t is, legtöbbit Tardon és Bogácson. Az alsószoknya 7–8 szél anyagból készült. Alsónak hordják az „előcskult” felső szoknyát is köznapra. A fehér

20. Vö: Györffy I., 1956. 88. és Csilléry K. gyűjtése 1952. EA. 7149.

21. Mezőkövesden is viselték. Vö: Györffy I., 1956. 91.

22. Gáborján A. gyűjtése, 1950. HOM.NA. ltsz: 1290.

23. Gáborján A. gyűjtése, 1950. HOM.NA. ltsz: 1290.

24. A tardi vászon ruhaneműekről lásd Gáborján A. 1948. 155–157. és Gáborján A. 1955. 109–131.

gyolcs, singolt vagy szegett aljú alsószoknyát csak ünnepen viselték. Az alsószoknyák nagy része fodros aljú volt, hogy a fodor még jobban kitartsa a felette hordott szoknyát. A tardiaknál a széles csípőt és hátsót mutató szoknya divatjával együtt járt, hogy valami módon szélesíteni igyekeztek magukat. Vagy a legalsó fodros alsót felkötötték, vagy a csípő magasságában külön fodrot varrtak rá, de csípőpárnát is hordtak.

A szoknya alapanyaga köznapra általánosan karton vagy hasonló minőségű kelme volt, ünnepre selyem, purgament, brokát vagy bársony, szövet. Azokban a falvakban, ahol a viseletben gyorsabban és intenzívebben őrződött a polgári öltözet hatása, a szoknya általában hosszabb volt, majdnem bokáig érő, és laza nagy lapos ráncokba húzott. Visszaemlékezések szerint a századfordulón általánosan hosszabb szoknyát viseltek a Bükkalján, majd a 20-as években rövidült a szoknya. Tardon és Bogácson viselték a legrövidebbet, a tardi szoknya alig térd alá ér, apró, éles ráncokba szedett. A kötény alatti szoknyarész olcsóbb, idegen „portékával” való betoldása csak Tardon és Bogácson volt általánosan szokásban. A *lopott aljú* szoknyának az alja 9 szél bőségű volt, míg a derekánál csak 4 szél, ez adta jellegzetes formáját. A *kurullós szoknya* Kövesden is divat volt,²⁵ Tardon a 30-as évektől viselték, természetesen sokkal rövidebb volt, mint a kövesdi, alatta kurullós alsószoknyát hordtak, mindez együttesen sajátos bővülő formát mutatott. Az ünneplő szoknya alját bársonnyal szegték fel, majd pántlika és szalagsor következik. A fiatalok szoknyáját általában több sorban díszíti szalag, pántlika, gyakran kemény szőrszalag, Szentistvánon pedig a nemzeti színű pántlika is elterjedt.

A szoknya fölé köznap és ünnepre is kötényt kötnek. *Surc*nak csak a festő vagy klott anyagú, egy szél szélességű, szabatlan, szögletes kötényfélét nevezik, bár a surc szó itt kevésbé használatos, helyette a *kötő* általánosabb a női viseletben. A kövesdi matyó surc díszítésének hatása²⁶ leginkább Tardon és Bogácson látható, bár ezek is egyértelműen megkülönböztethetők (9. kép). Berliner gyapjú fonállal, később selyemmel hímeztek a századfordulón még kisebb, keskenyebb, később nagyobbá váló mintákat. Korábban a folyókás minták domináltak, majd a 7 vagy 9 surcra épülő díszítmény jellemző. A tardi selymes szabadrajzú hímezéseken azonban a kövesdi színpompával szemben mindig a piros szín dominál, a 30-as évektől pedig a rózsák mellett a sárga kalászkok, bimbók a jellegzetes kísérők. Szokás volt a selymes surcok két hosszanti szélét is keskeny virágsorral végighímezni, amit Kövesden soha nem alkalmaztak. A Bükkalja falvaiban is használtak surcdíszítésre ragyogót, de ennek divatja olyan káros mértéket soha nem ért el, mint Mezőkövesden. A surcok aljának rojtozása is egyszerűbb maradt. Sajátos, hogy a hímezett surcok derekán a két felső sarokban is szívesen varrtak egy-egy motívumot, ami Kövesden szintén nem jellemző. Tardon és Bogácson a surcokat gyakran fekete csipkével is körbeszegték.

Kereszt szemmel kivarrott kötőt több faluban hordtak, legjellegzetesebbek természetesen a tardiak, ahol ezt gyakran subrikával is társították.²⁷ A cserépváraljai kereszt-szemes surcok érdekessége, hogy gyakran „emeletesek”, vagyis alsó egyharmaduk táján rojttal tagolják, alatta szélesebb, a rojt felett pedig keskenyebb csíkban ismétlődik a hímezés. A surc dereka a bükkalji falvakban sokszor apró szegőzésekkel díszített, legalább

25. Vö: Györffy I., 1956. 89.

26. Vö: Dajaszászné Dietz V., 1963. 95–101.

27. Vö: Fél E.–Dajaszászné Dietz V., 1952., Dajaszászné Dietz V., 1956/b 50–52. és Fügedi M., 1978.

arasznyi mélységben a deréktól lefelé (16. kép), és ezt a letűzött derékreszt is hímzés vagy gépi varrás díszíti. Az idősebb asszonyok surca sötétkéssel varrott volt, sőt Tardon fekete gyapjával hímzett klott surcot is hordtak. Gyászos kötényt minden lány igyekezett varrni magának, hogy ha szükség van rá, legyen. A klott vagy festő kötő hímzéssel, csipkével díszítve ünneplő ruhadarab volt, templomba nem is illett másba menni. Úgy kímélték, hogy hímzését befelé fordítva kötötték fel, így védték az időjárástól, az erős napsütéstől éppúgy, mint az esős időtől, mely különösen a selymesnek ártott (8. kép). Gyakran csak a templomajtóban fordították színére a hímzett surcot.

Tardon a hímzett surc mellett szöttes díszű vászonkötőt hordtak (3, 4. kép). Ezt bármilyen ünnepi alkalomra illett felvenni, csak a misére nem. Vasárnap délután litániára, „laptázni”, a hídhöz menni szórakozni, beszélgetni ezt kötötték fel. Táncba, lakodalomba is ez illett. A legrégebbi tardi szöttes kötők alját egyszerű mintázatlan csikozás és rojt díszítette, a század legelején még ez volt az általános. A *lefelé végű* szöttes kötőn azután egyre szélesebb sávban jelenik meg a tardi csillagos, madaras, szíves minta. Az ún. *kétoldalas* a 20-as évektől terjedt el, itt a szöttes minta a kötő két függőleges oldalán fut végig, széle is itt rojtos.

A gépi hímzést, „nyargalást” már a század első évtizedeiben alkalmazták köténydíszítésre is, Tardon azonban csak később, a 40-es években terjedt el ennek divatja, elsősorban egy vénlány varrónő ügyes keze munkája révén.

A szabott, körben fodros kötő Tard kivételével a többi bükkalji faluban már a 20-as évektől használatos volt, köznapra kartonból, ünnepre lüszterből, selyemből, gyoicsból. A szögletes szabású, de derékban húzott kötőket is szokás volt alul fodorral vagy szegőzéssel és pántlikával díszíteni. Ünneplő kötő volt a fehér singolt is, melyet elsősorban a mezőszemereiek készítettek (13. kép).

A melles kötő Cserépfalun, Bükkzsércen és Bogácson is korábban, Tardon csak a 30-as évek végétől terjedt el. Adatközlők szerint kezdetben a legények ünnepi köténye volt, de gyorsan általánossá vált.

A vattás rékli mellett téli felsőruhaként hímzett bőrködmönöket is viseltek a Bükkalja falvaiban az asszonyok. A díszes és értékes ködmönöknek Mezőkövesden *kuzsu* volt a neve, a szomszédos falvakban is ismerték és használták ezt a megnevezést, olykor *kuzu* változatban is, de általánosnak a *ködmön* elnevezés tartható. Míg a kövesdiek dúsán hímzett kuzsujait általában helyi szücsök készítették, addig a tardiak hasonló ködmönét geleji és bükkábrányi szücsök varrták.²⁸ A dél-borsodi szücsök a tardiak ízléséhez és igényéhez alkalmazkodva készítették a rendkívül díszes és értékes ködmönöket, melyet más vidéken túl matyósnak tartottak és nem is vásároltak. A tardi ködmönök fehér báránybőrön piros bőrrátéttel díszítettek voltak, melyen azonban a század elején megjelenik, majd elhatalmasodik az élénk színű selyemhímzés.²⁹

A tardi ködmönökhöz hasonlóan rövid derekúak a barnára festett női ködmönök is, melyeket fekete prém és piros irhadisz szegélyez, eleje és háta a szabásvonalat hangsúlyozva színes szücsselyemmel van kivarrrva. Ezeknek rövid derekán körben piros irhaöv fut, hátul rávarrrva és hímzéssel díszítve, elől pedig szabadon megkötve. A Bükkalján

28. A mezőkövesdi kuzsuról lásd Dajaszásznén Dietz V., 1956/a 61–83., a tardiaknak dolgozó bükkábrányi szücsökről pedig Lajos Á., 1958. 101–125.

29. Vö: Kresz M., 1977. 64. és Kresz M., 1979. 54.

Bogácsról, Szomolyáról, Ostorosról és Bükkzsércről ismerünk ilyen ködmönöket, melyet *rózsás ködmönnek* is neveztek (5. kép). A visszaemlékezések szerint Egerben vásárolták. Divatja korábban elmúlt, mint a tardiaké, de bogácsi öregasszonyok még a 40-es években is viselték. Ezek a ködmönök a jellegzetes palóc ködmönöknek rokonai, és a Bükkalján azok elterjedésének keleti határát jelenthetik.³⁰

Városi hatásra leginkább a plüsskabát viselete terjedt el a Bükkalján, a 30-as évektől a fiatalok már inkább ilyet varrattak maguknak. Egerben vették, később azonban már a falusi szabók is meg tudták csinálni.

Az ünnepi viselet elmaradhatatlan kelléke volt a *kézbe való kendő, keszkenő* is. Csomóra fogva kézben tartották a kendőt, a lányok emellett még élő virágot is tartottak a kezükben (vö: 1, 3, 4, 8, 9, 12, 15. kép). Műteremben készült családi képeken is mindig látható a nők kezében kendő, a lányoknál virág is. Régebben kerek, horgolt szélű zsebkendő volt a divat, csak egy kis gyolcs közepe volt, széles horgolt csipke szegte, melybe gyakran szalag behuzására alkalmas lyuksort is készítettek. A horgolt minták között megtalálhatók a Bükkalja falvaiban varrott jellegzetes keresztaszemes motívumok, az eperleveles, a madaras-kosaras, a szárnyas madaras, a csillagos minta. A zsebkendőket jól kikeményítették, „majd megszakadtak alatta, olyan nehéz volt a sok horgolás miatt”. A szögletes formájú csipkés szélű kendő később jött divatba. Tardon megmaradt a horgolt szegély, másfelé viszont a singolt, illetve a kivarrott díszítés volt kedveltebb. Nem sok, de 4–6 darab kézbe való kendő minden lánynak volt, megörökölték a nagyanyjukét, anyjukét is, így felváltva hordták a kendőket. Idősebb asszonyok már nem csomóra fogva viselték a kendőt, hanem behajtogatták az imakönyvet, és a hónuk alá fogták. A lányok ilyen horgolt szélű zsebkendővel ajándékozták meg a komolyabb szándékkal udvaroló legényeket is, akiktől már brosstűt kaptak, vagy májusfát állítottak nekik. A legények a lajbizsebbe dugva viselték a kendőt, de úgy, hogy kilátszódjon.

A lábbelik közül legelterjedtebb a papucsviselet volt, hétköznapra és ünnepre egyaránt használták.³¹ A fiatalabbak ünnepi papucsja díszesen kivarrt, riglikkel díszített volt. Ráadásul színes bőrrátétekkel, Tardon tüdőszín szőrszalagból hajtogatott fodorral tették még díszesebbé. A díszes papucsban a fiatalok még a templomba is elmentek.

A magas szárú *cúgos cipő* a század elején volt divat, elsősorban a polgárosabb viseletben járó falvakban és a módosabbak között. A 30-as években volt nagy divat az egyspanglis, majd a háromspanglis fekete cipő.

A csizma a nőknél télen köznapi és ünnepi viselet is volt. Emlékeznek piros és sárga csizma divatjára is, melyet a század elején a fiatalok viseltek. Bár olyan magas sarkú csizma, mint a kövesdieké, a Bükkalján nem volt szokásban, de az ünneplő csizmának azért volt egy kis sarka, riglivel, bőrrátéttel, színes gépeléssel díszítve. *Garabonciás csizmának* mondták a csörgős, magasabb sarkú csizmát, amelyen a patkó úgy jött a sarok alá, hogy csörgött. A csizmákat Mezőkövesden vagy Egerben vették meg.

A Bükkalja női viseletének alakulásáról és jellemzőiről összegzőképpen megállapíthatjuk, hogy a kövesdi matyó népviselet, valamint a közeli, Eger környéki palóc falvak viseletének jellemző részletei is megtalálhatók a vizsgált falvak női viseletében. Különösen a fejviselet tekinthető változatosnak, melyet néhány faluban sokáig megőriztek, még ott

30. Vö: Kresz M., 1977. 61. és Kresz M., 1979. 57.

31. Vö: Gáborján A., 1976. 61.

is, ahol a viselet egyébként gyorsabban polgárosodott. A pruszlik és ujjasféléken a matyó ujjasokhoz, illetve a Heves megyei viseletekhez való hasonlóság is kimutatható. Jellegzetes kötényfajták és díszítések is kiemelik ezt a területet. A lábbelik közül pedig a díszes papucsok divatja tartható jellegzetesnek.

A vizsgált falvak viseletéről megállapítható továbbá, és a rendelkezésre álló fényképek is ezt támasztják alá, hogy a századfordulón az egyes falvak viselete megjelenésében és részleteiben is sokkal jobban hasonlított egymáshoz. A különböző részletek, díszítések fokozottabb hangsúlyozása, a helyi divatok aztán mindinkább megkülönböztették egymástól a szomszédos falvak viseletét is. Egyes településeken gyorsabban átvették a városi divatot, máshol pedig kivirágzott a helyi paraszti ízlésű népviselet, ami olykor egyes részletek megmerevedéséhez is vezetett. Legtovább a Mezőkövesdhez közelebb eső falvak őrizték meg népviseletüket.

IRODALOM

- Benkóczy E.*, 1909. Az egri fiatalság. Ethn. XX. 104–106.
- Dajaszázné Dietz V.*, 1956/a. A mezőkövesdi kuzsu. NÉ. XXXVIII. 61–83.
- Dajaszázné Dietz V.*, 1956/b. Tardi keresztzemes motívumok. Herman Ottó Múzeum Közleményei (továbbiakban: HOM.Közl.) 4. 50–52.
- Dajaszázné Dietz V.*, 1963. Mezőkövesdi kötények. Herman Ottó Múzeum Évkönyve (továbbiakban: HOM.Évk.) III. 95–101.
- Fél E.*, 1952. Tájékoztató a népviselet gyűjtéséhez.
- Fél E.*–*Dajaszázné Dietz V.*, 1952. Régi borsodi keresztzemes hímzések. Bp.
- Flórián M.*, 1966. Rimóc népviselete. Balassagyarmat.
- Flórián M.*, 1980. Magyar népviseletek. Bp.
- Fügedi M.*, 1978. Mezőkövesd és vidéke hímzései I. Szálán varrott hímzések. II. Szabadrajzú hímzések. Bp.
- Gáborján A.*, 1948. Adatok a tardi „felszúrt” szoknya viselethez. Ethn. XLIII. 155–157.
- Gáborján A.*, 1955. A kender feldolgozása és a nyert termékek felhasználása Tardon. NÉ. XXXVII. 109–131.
- Gáborján A.*, 1976. A magyar népviselet. Kísérlet egy összefoglalásra. NÉ. LIX.
- Györffy I.*, 1956. A matyó népviselet. Bp.
- Kerégyártó A.*, 1937. A magyar női haj- és fejviseletek. Bp.
- Kresz M.*, 1956. A magyar parasztviselet. 1820–1867. Bp.
- Kresz M.*, 1977. Palóc ködmönök. Bp.
- Kresz M.*, 1979. Népi szücsmunka. Bp.
- Lajos Á.*, 1958. Szépmíves szücsök Bükkábrányban. HOM.Évk. II. 101–125.
- Magyar Néprajzi Lexikon 2. Bp. 1979.
- Malonyai D.*, 1922. A magyar nép művészete. V. A palócok művészete. Bp.

DIE VOLKSTRACHT AM FUSSE DES BÜKK-GEBIRGES

(Auszug)

Die berühmte Volkstracht der „Matyós“ hatte eine bedeutende Auswirkung auch auf die Tracht der Nachbardörfer. Sie haben nicht nur die neue Mode und die Verzierungen von den Matyós übernommen, sie haben viele Kleidungsstücke in Mezökövesd auf dem Markt oder beim Meister angeschaffen.

Die Siedlungen im Tal des Baches Hór, am Fusse des Bükk-Gebirges haben die Volkstracht verhältnismässig lange aufbewahrt, gewisse Kleidungsstücke sind wirklich für originell und charakteristisch zu halten. In der Umgestaltung der Volkstracht auf diesem Gebiet haben sich zwei verschiedene Wirkungen vermischt. Einerseits sind die Einzelheiten der Volkstracht der Matyós, andererseits die der Palozen nachzuweisen. Neben Mezökövesd war die andere Stadt, Eger ein Kaufzentrum und Bezugsquelle der einzelnen Kleidungsstücke und Requisiten.

In den Siedlungen im südlichen Teile des Komitats Borsod findet man in der Volkstracht viele ähnliche Erscheinungen, wie auf dem Forschungsgebiet, so kann man die Volkstracht am Fusse des Bükk-Gebirges auch zu einer grösseren ethnographischen Einheit zählen.

Besonders abwechslungsreich war die Kopftracht, die in einigen Dörfern lange bewahrt wurde, oft auch dort, wo die Kleidung übrigens bürgerlich war. Das Leibchen und die Ärmelblusen sind denen von Mezökövesd und von den Palozen ähnlich. In der Verzierung der Schürze ist die Auswirkung der Matyó-Stickerei in vielen Siedlungen nachzuweisen. In der Fussbekleidung sind die verzierten Pantoffeln charakteristisch.

Die Forschungen, die archiven Photos und die Erinnerungen beweisen, dass die Volkstracht auf dem Forschungsgebiet an der Jahrhundertwende noch einheitlicher war. Die Einzelheiten, die Verzierungen und die Requisiten haben dann allmählich eine Lokalmode geschaffen, die die Tracht der Nachbardörfer von einander unterscheidet hat. Einige Dörfer haben die städtische Mode schneller übernommen, anderswo hatte die Lokaltracht noch länger eine Blütezeit. Die Nachbardörfer der Matyós haben die Tracht am längsten aufbewahrt.

Marta Fügedi